

מרד האליטות

על פי ההיסטוריון והמבקר החברתי כריסטופר לאש

תמצית הרצאתה של ד"ר חניטה עשתאי בסמינר רב תרבותיות שהתקיים ב"אחוזה אוהלו" מרץ 2007

לצד היתרונות של הרב תרבותית, קיים צד אחר שעלול להפוך לחרב פיפיות כשהרב תרבותיות מגיעה זאת כאשר הגישה הרב תרבותית דוחה עמדה שיפוטית נורמטיבית וזאת בעייתה העיקרית. באשר לאבסורד דחיית עמדה ערכית נורמטיבית, עלולה ליצור הסתגרות של קבוצה אחת בתרבותה היא ואיבוד העניין שלה בקבוצות אחרות ובכלל החברה

כאשר הגישה הרב תרבותית מקדמת עמדות חדשות, ועניינה לסמן או להדגיש את השונות שבין תרבויות. זוהי גישה שחוצה גבולות אתניים, עדתיים ופוליטיים ויוצרת קבוצות או תת קבוצות חדשות

ההיסטוריון והמבקר החברתי האמריקאי כריסטופר לאש טוען בספרו "מרד האליטות", כי קבוצה המסתגרת באורח חיים הייחודי לה בלבד עלולה לפגוע בכלל החברה במקום להעשיר אותה

לאש מתאר קבוצה שנוצרה לא על בסיס של תרבות ומסורת משותפים, אלא על בסיס אינטרס צר וסגנון המשרתים אותה בלבד. קבוצה המסתגרת כליל מול שאר הקבוצות שנראות לה נחותות ומול החברה כולה. קבוצה אותה כריסטופר לאש מכנה "המעמד החדש". אנשים שבעצם אורח חייה הנבדל מזה של שאר החברה, ואשר בעיניו בוגדים בדמוקרטיה האמריקאית

זוהי קבוצה שכביכול מייצגת סוג של פלורליזם של פתיחות. שיש לה כביכול את כל הסממנים של קבוצה פלורליסטית בתוך מכלול הקבוצות הרב תרבותיות

מדובר באליטות חדשות שאינן חולקות את הערכים המשותפים המקומיים ומפנים עורף לחברה בה הם חיים. את המעמד החדש הזה לא ניתן לאפיין על סמך רמת הכנסה, גם אי אפשר לאפיין אותם על פי השקפת עולם. אלא, ניתן לאפיין אותם על פי אורח חיים המייחד אותם משאר האוכלוסיה

אלה אנשים שאפתנים שהבינו שצורת חיים קוסמופוליטית של "נע ונד" היא המחיר אשר נגבה מהם על מנת להצליח בחיים. וזהו מחיר שהם ששים לשלם, מאחר והרעיון של "בית" מזהה אצלם עם קרובים ושכנים פולשניים, עם קטנוניות, מוסכמות חברתיות פרובינצליות. (מדובר באמריקה... אבל מי שראה בטלוויזיה, הצצה לבר מצווה שחגגו לבן של היחצ"ן רני רהב, אפשר היה להבחין באליטה הישראלית שהיא מעיין קריקטורה שלהאמריקאית

...זהו אותו "מעמד החדש"... שמתייחס רק לאני אני אני ושוכח את האנחנו

הכבודה הזו כוללת בנקאים, מהנדסים, יזמי נדל"ן, מדענים, מנתחי מערכות, פרסומאים, אנשי תקשורת, אמנים ופרופסורים באוניברסיטאות. (אצלנו אפשר להוסיף על אלה את חברי הכנסת, השרים ונבחרי הציבור שמעופפים סביב העולם)

אנשי המעמד החדש האליטה הזאת, סובבים להם בעולם כבתוך ביתם, מתנתקים לגמרי מארצם. מריקה נראית להם בינונית, בעלת אופי פוליטי שמרני ריאקציונרי, מדכאת בכל הנוגע למוסריות מינית, חסרת טעם, גנדרנית ומרושלת בלבושה

כריסטופר לאש, מזהיר מפני תופעות ההתבדלות ההרסנית הזו

בחרתי להדגים על דרך השלילה באמצעות האליטה החדשה, כיצד ניתן להביא גם את הרב תרבותיות לאבסורד

כריסטופר לאש, אומר שאותו מעמד חדש, אנשי האליטה של היום, בוגדים בדמוקרטיה. לטענתו הם מחליפים את האליטה שנשאה בעבר באחריות של עמידה בסטנדרטים גבוהים; בניגוד לבורגנות העשירה והוותיקה שתרמה מעושרה הקימה בתי חולים, ספריות, תרמה לעניים, האליטה החדשה מגלה אנוכיות מוחלטת. היא אינה רואה ברווחתה זכות מיוחדת המחייבת אותה לתרום מעושרה לטובת הציבור.

האליטה האמריקאית בוגדת בדמוקרטיה, הם חיים במדינה משלהם בתוך המדינה. הם יוצרים קשרים עם שווקים בינלאומיים שבהם זורם כסף מהיר. הם מרגישים בבית רק כשהם בנסיעה או בדרך לכנס יוקרתי, פתיחת סניף זכיינות, פסטיבל סרטים בינלאומי, או כשגילו מקום נופש חדש. הם חושבים שמטבח אקזוטי, מוסיקה אקזוטית ולבוש אקזוטי מקנים להם תכונות של שוחרי שיוויון. ובתור שכאלה אין לבוא אליהם בדרישות למחויבות.

לאש תוהה אם הם מחשיבים עצמם אמריקאים בכלל ואומר שהתייחסותם לעולם נושאת אצלם יותר אופי תיירותי מאשר הכרת החובה של התמסרות לערכי הדמוקרטיה. הם "ילדים מפונקים" המתרכזים אך ורק ברווחתם האישית. הם מביטים אל העתיד כמו אל עולם של אפשרויות בלתי מוגבלות.

(על זה אפשר לעשות הרצאה נפרדת, על האופן בו כריסטופר לאש מבקר את תפיסת "השמיים הם הגבול" ועל שהאדם המודרני לא לוקח בחשבון את מגבלות יכולתו). אבל נחזור לאליטות שלאש מתאר אותן כחסרות כל חוש של מידה ושל לגבול. הוא גם טוען נגדם שהפכו את הכושר הגופני לפולחן ושיחסם אל נשים משולל רומנטיקה. אך מעל הכל המחשבה של אנשי האליטה מאופיינת בשנאה עזה כלפי כל מה שאיננו הם עצמם. גם זו אחת הסכנות האורבות לגישה הרב תרבותית שבה כל קבוצה עלולה לתפוס את תרבותה כעליונה.

המעמד החדש האליטות של היום מווסתות את זרימת הכסף הבינלאומי, שולטות בכלי התקשורת, עומדות בראש קרנות המעניקות תרומות ובראש מוסדות להשכלה גבוהה ומנהלות את הפקות התרבות. ובנוסף לכך הם גם אותם אנשים שקובעים את המינוחים לסדר היום הציבורי וזאת למרות שאיבדו את אמונם בערכים או מה שנותר מהם.

נראה שאם הרב תרבותיות מבטאת את המקומי האותנטי האתני, האליטות הן ממוצאות וריקות. אבל צריך ולכן. לחשוב שמעמד חדש שכזה, אליטה חסרת אחריות שכזאת צמחה ויכול הייתה לפרוח בעידן פלורליסטי חשוב להדגיש ששימור התרבות של כל קבוצה וקבוצה מחייב בד בבד את קיום הערכים המשותפים האוניברסליים, שבלעדיהם כמו שכריסטופר לאש אומר, נהפוך לקהילות תרבותיות מנוכרות לחברה, המדברות רק בין לבין עצמן.